

УДК 792.024:687.16]-047.37:7.072(477)

Цитування:

Несен І. І. Методи дослідження театрального костюма: український досвід. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2022. № 3. С. 114–119.

Nesen I. (2022). Research Methods of Theatrical Costume: Ukrainian Experience. National Academy Of Managerial Staff Of Culture And Arts Herald: Science journal, 3, 114–119 [in Ukrainian].

Несен Ірина Іванівна,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри мистецтвознавчої експертизи
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв, докторант
<https://orcid.org/0000-0002-9804-9659>
inesen@dakkkim.edu.ua

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОГО КОСТЮМА: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Мета статті містить у собі теоретичний контекст дослідження театрального костюма. **Методологія дослідження.** Правильно підібрані й системно організовані методи забезпечують наукову основу, а відтак успіх у дискурсі. Методи, використані в статті, насамперед були спрямовані на виявлення спільного методологічного алгоритму в студіюванні окремого вузького предмету дослідження. Для реалізації окресленої мети обрано класичні методи мистецтвознавства, що виникли в XIX столітті, але й сьогодні не втратили своєї актуальності, а саме: формально-стилістичний, іконографічний, іконологічний; їх застосовано для вивчення сценічного костюма. Застосування історико-порівняльного й типологічного підходів до згаданих вище методів дало змогу виявити їх універсальні можливості, а відтак нерозкритий потенціал для аналізу театрального костюма. **Наукову новизну** статті засвідчують теоретичні опрацювання змістів кожного з трьох означених методів, підкріплені історичними фактами-прикладом з історії костюмів вистав, поставлених у різні роки в Україні. **Висновки** дослідження ґрунтуються на поетапному застосуванні для аналізу костюмів трьох означених методів. Формально-стилістичний аналіз дає можливість здійснити вичерпний опис костюма в його колориті, силуеті й архітектоніці. Іконографія відкриває можливості для класифікації мотивів, понять, тем, упорядкування матеріалів. Іконологія дає змогу ускладнити класифікаційну шкалу до типологічної і здійснити наступний крок через синхронну або діахронну контекстуальність фактів.

Ключові слова: театральний костюм, мистецтвознавство, формально-стилістичний метод, іконографія, іконологія.

Nesen Iryna, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Art Study Expertise, National Academy of Cultural and Arts Management

Research Methods of Theatrical Costume: Ukrainian Experience

The purpose of the article includes the theoretical context of theatrical costume research. After all, correctly selected and systematically organised methods provide a scientific basis, and therefore success in discourse. Classical methods of art history that arose in the 19th century were chosen in order to realise the outlined goal. Those methods to nowadays have not lost their relevance, namely, formal-stylistic, iconographic, and iconological since we were interested in the possibility of their application for the study of stage costume. **The methods** used in the article were primarily aimed to identify a common algorithm in the study of a separate narrow subject of research. By applying the historical-comparative and typological approaches to the above-mentioned methods, their universal possibilities were revealed, and thus the undiscovered potential in the process of performing the analysis of theatrical costume. **The novelty** of the article is evidenced by the theoretical elaboration of the content of each of the three specified methods, supported by historical facts-examples from the history of the costumes of performances staged in different years in Ukraine. **The conclusions** of the study are based on the step-by-step application of the three specified methods of classical art history for the analysis of theatrical costumes and the performance. The formal analysis gives a comprehensive description of the costume in its components, colour, silhouette, and architecture. Iconography opens up opportunities for classification as an elementary arrangement of concepts, motifs, and themes. Iconology allows to extend the classification scale to typological and take the next step through synchronic or diachronic contextuality.

Key words: theatrical costume, art history, formal-stylistic method, iconography, iconology.

Актуальність теми дослідження. Дослідження методологічних засад у дискурсі проблем театрального костюма України (XX–початок XXI ст.) свідчить, що театрознавчі методи сьогодні до кінця не усталились і перебувають у розвитку. Театрознавство, що як наука активно розвивається лише з другої чверті XX ст., певний час шукало чіткі критерії визначення поняття *театр*. Нерідко ця проблема розглядалась з позицій синтетичності театрального мистецтва, а відтак труднощів у виявленні об'єкта, предмета, завдань і методів дослідження.

У глобальному контексті стилістика театральних систем в Європі за останні сто п'ятдесят років послідовно опанувала концепції реалізму, модернізму й постмодернізму. У такий спосіб за відносно короткий історичний відтин часу виникли та відійшли теорії народного театру з естетикою реалізму й натуралізму (1850–1890-ті рр.), символічного театру, розвиваючись на конкретному національному ґрунті в специфічних історичних умовах епохи. В Україні із часовими зміщеннями поєдналися дві головні тенденції – національна драма (Театр Корифеїв) і опанування здобутків європейського театру (Театр М. Садовського, Театр Руської Бесіди). У 1920-ті роки під впливом історичних парадигм ці театральні системи були зруйновані ідеологами модернізму й авангарду, створивши стильовий плюралізм у театральному процесі (Мистецьке об'єднання «Березіль»). У наступні десятиліття, під впливом ідеологічного тоталітаризму, його заступила моностилістика академічного театру, зумовлена появою методу соцреалізму, виробленого радянським театром РСФРР. На межі 1950–1960-х деєталізація і відлига принесли в театральний процес нонконформізм шістдесятників, концептуалізм як явище постмодернізму.

Теорія окремої театральної системи потребує власної методології як сукупності методів, що безпосередньо формуються зусиллями представників окремої школи й обумовлені також характером джерел для дослідження [2, 106]. Останні у своїй специфіці й класифікації зумовлюють підходи опрацювання інформації. Італійський філософ Умберто Еко цілком слушно розподілив джерела дослідження на первинні і вторинні. Первинні, на думку дослідника мають стосунок до історичних підходів [1]. Водночас він звернув увагу на способи цитувань груп текстових джерел також з погляду їх первинності й вторинності, зауваживши:

«Зробимо висновок, що *всередині* меж, обумовлених предметом дослідження, джерела повинні бути лише первинними. ... а) цитуються тексти і потім їх інтерпретують; б) цитуються тексти на підтримку висловленого міркування» [1, 63]. У статті, присвяченій питанню груп джерел для дослідження театрального костюма України, ми створили їх приблизну морфологію, виділивши специфічні друковані й рукописні тексти, як-то: драматичні твори, лібрето, спогади режисерів та акторів; образотворчі джерела, серед яких чільне місце належить світлинам й ескізам; колекційні артефакти сценічного вбрання [6]. Окреме значення мають інтерв'ю з акторами, які грали у виставах, зафіксовані аудіо-, відеоматеріалами або текстами. На жаль, сьогодні методика вивчення театрального костюма за ілюстративними джерелами не розроблені з погляду конкретного інструментарію і наукових підходів.

Методи, що їх ми обираємо для вивчення різних тем, мають спільну наукову основу. У вітчизняній гуманітарній науці наразі узагальнено розглянуто методи наукових досліджень у галузях культурології і мистецтвознавства [3; 8]. Тут викладено широкий контекст методології досліджень різноманітних проблем мистецтва. Серед основних напрямів визначено традиційний, соціологічний, формально-аналітичний, структурно-семіотичний, культурологічний, а також низку сучасних підходів у вивченні теорії та історії мистецтва [8, 173]. Такі видання важливі своєю загальною спрямованістю, але потребують наступних вузких студій, які торкаються окремої царини з вузьким предметом дослідження.

Метою цієї статті є визначення найактуальніших для дослідження сценічного костюма методів наукового інструментарію, що застосовують системно, поетапно й комплексно. Для реалізації окресленої мети ми звернули увагу на класичні методи мистецтвознавства, що виникли в XIX ст. й до сьогодні не втратили своєї актуальності, а саме: формально-стилістичний, іконографічний та іконологічний.

Виклад основного матеріалу. Методологія студіювання сценічного костюма ускладнена тим чинником, що, як предмет дослідження, він перебуває на перетині театральної та декоративної галузей. Його майже неможливо досліджувати поза виставою і її найважливішими складовими, якими є твір, його сценічне втілення в акторській грі з

допомогою майстерності перевтілення в спеціально створеному образно-художньому просторі. Тому для дослідження ролі й значень костюма у виставі необхідно реконструювати її в максимально деталізованому форматі. На сцені костюм також не віддільний від персонажа і водночас має різні типи зв'язків зі сценографією. Звідси виникають два напрями дослідження – костюм у синтезі мистецтва вистави й костюм у своєму прагматичному існуванні. В обох випадках сценічний костюм як предмет дослідження існує в системі різних типів взаємозв'язків, маючи об'єктом виставу. Натомість у декоративно-прикладному мистецтві він є складовою частиною експозиційного простору. У цьому аспекті межі функціонування сценічного костюма є змінними.

Які ж наукові методи найбільш прийнятні для дослідження театрального костюма. Наявний у науці їх розподіл на історичні (практичні) і логічні (теоретичні) не полегшує, а, навпаки, утруднює створення методичної системи для дослідження театрального костюма. Адже між історією та теорією мистецького процесу існують взаємозв'язки. Як артоб'єкт візуального мистецтва театральний костюм пов'язаний з історичним повсякденням, стилем епохи та іншими чинниками.

Пошук методів для театрознавства в Україні вітчизняні науковці здійснювали вже в першій чверті ХХ ст., відштовхнувшись від найпростіших наукових підходів насамперед порівняльного аналізу, який традиційно передбачає поетапне студіювання, порівняння, узагальнення будь-якого явища. Порівняльний метод, зокрема, активно застосовували відомі театрознавці Петро Рулін й Олександр Кисіль. Водночас у своїй дослідницькій праці вони виробили власний інструментарій і підходи. Відомим тут є ідеографічний підхід П. Руліна, який описував різні явища в певному порядку. У цьому поступі театрознавець прагнув синтетичних праць з історії театру [5, 38]. О. Кисіль активно застосовував метод реконструкцій й у своєму пошуку виробив набір прийомів традиційних і нетрадиційних [4, 146]. У сучасній йому антропології вистави поняття історичної реконструкції мало значну варіативність – від жорсткої історичності до вільних стилізацій. Застосування методу реконструкцій у цьому сенсі безпосередньо було пов'язане з ідеологією вистави. Виділимо сучасні варіанти ширшого й вузкого використання методу реконструкцій, що визначаються ступенем заглиблення в

історичний матеріал, можливістю порівняння різних груп джерел:

- 1) синкретизм історичного опису й зображення;
- 2) костюм, який відтворюється за текстовими джерелами;
- 3) костюм, відтворений за світлинами з вистави;
- 4) костюм не зафіксований жодними джерелами, який реконструюється із загального образу вистави.

Серед традиційних інструментів О. Кисіль також активно впроваджував біографічний й історико-біографічний підходи. Зауважимо, що ці підходи є найбільш вживаними у вітчизняному театрознавстві дотепер. Їм помітно поступається тематичний підхід. У 1960-ті роки, за визначенням дослідників, «услід за актуалізацією критики і публіцистики відбулася белетризація театрознавства, підміна наукового методу критикою, зверненою в минуле» [2, 106]. Такі підходи стали гальмом для розвитку сучасної науки, відсутність структурування в них свідчить про аматорство, і вони були далекі від комплексного підходу у виборі методів вивчення вистави. Останній вималювався в науці на межі ХХ–ХХІ століть. В Україні в цей час з'явилися важливі праці з теорії театру, які, зокрема, містили розділи, присвячені методам і методології. Однак і сьогодні в дослідженнях нерідко спостерігається довільна комбінація методів для вивчення тих чи інших тем. У цьому контексті важливо, на наш погляд, знайти методи, які в історичному застосуванні отримали підтвержену ієрархію зв'язків. Як предмет мистецтвознавства костюм загалом і костюм театральний зокрема можна досліджувати з погляду методів, що давно усталились у цій галузі. Ідеться про можливість комплексного поетапного застосування трьох методів: формально-стилістичного, іконографічного, іконологічного. Один із їх теоретиків Ервін Пановскі в спеціальній праці зобразив взаємозв'язки між елементами, що використовують в іконографії й іконології, наголошуючи на нерозривності їх зв'язків [9, 39].

Кожен із методів за час свого існування пройшов шлях від вузького до широкого контексту застосування, давши початок новітнім методам. Так, творець формального методу Генріх Вельфлін вважається батьком постмодерних підходів аналізу – семіотики, структуралізму й постструктуралізму, а також соціальної історії мистецтва. На першому етапі своєї історії формалізм виробив норми художнього аналізу твору. У модернізмі його

пов'язували з прийомом *учуднення* [7]. У постмодернізмі цей метод розвивався на базі ідеології життя форми як візуальної категорії поза часом і простором. Для дослідження театрального костюма формальний метод відкриває можливості вирішення проблеми особливостей моделювання його форми, силуету, візуального образу як художньої ідеї і стилю через набір сталих ознак. Оперуючи категорією «прийом» як важливим елементом формального методу, ми отримуємо можливість відстежувати співвідношення прийомів і характеру костюма.

Формальний опис у мистецтвознавстві ХХ ст. нерідко пов'язують з поняттям доіконографічний. Натомість іконографічний аналіз є наступним кроком у вивченні артоб'єкта й пов'язаний зі світом алегорій, знаків і символів. У цьому контексті іконографія визначала предмет для наукової інтерпретації. Як спосіб здійснення аналізу, що виник у французькому й німецькому мистецтвознавстві в середині ХІХ ст., вона пройшла шлях від дослідження творів релігійного мистецтва до студіювання дихотомії понять первообраз (архетип) / інтерпретація первообразу (варіант). В іконографії сформувався ланцюжок об'єктів: прототип – тип – варіант. Як опис і систематизація ознак, типів, рядів образів вистави іконографія дала поштовх розвитку класифікаційних систем. Від класифікації релігійних сюжетів і мотивів упродовж ХХ ст. вона еволюціонувала до широкого мистецького дискурсу. Це відкрило можливість створення первинної класифікації мотивів і прийомів і баз інформації. У такому контексті іконографія дає змогу класифікувати театральні костюми для вистав одного сюжету різних історичних періодів, виявити варіанти образних трактувань визначених твором персонажів. У межах іконографічного аналізу насамперед використовують типізацію, що виявляє найбільш вживані мотиви, які повторюються і стають базовими. Забезпечує часові зв'язки хронотопу вистави, дає змогу визначити історичні типи театрального костюма.

Прем'єрний показ зазвичай є архетипом, безпосередньо пов'язаним з твором. Прикладом можуть бути костюми в прем'єрних виставах за творами Миколи Гоголя. У «Ревізорі» він не лише зазначав характери костюмів у ремарках, як було заведено в драматургії ХІХ ст., але й створив до п'єси довідковий розділ «Характери і костюми», що в ньому розкривав особливості трактування образів персонажів, заклав основи їх візії [10].

У майбутньому театральні художники, працюючи над декоративним оформленням і костюмами до наступних версій, ретельно збирали матеріал і реконструювали головні риси епохи й стилю (Василь Кричевський для театру М. Садовського 1907 р.) або, навпаки, застосовували власні підходи у створенні образів, осучаснюючи їх.

Окрім взаємодії пари категорій первообраз і варіант, іконографія також виділяє контексти предмета дослідження. Серед них важливою є опозиція раціональний / ірраціональний. Перша категорія пов'язана з реальними формами життя явища, персонажа, предмета в історичному процесі. Раціональна складова іконографії також виявляється в реальних причинно-наслідкових зв'язках між предметом й епохою, суспільними, політичними, культурними впливами часу. Ірраціональний план іконографії досліджує символічність предмета дослідження. Остання пов'язана з міфологією, сакральністю, містикою. У такий спосіб в іконографії наявні як практичний, так і теоретичний контексти. Для дослідження раціонального (історичного) контексту важливі методи історичної групи, а для символічного – теоретичні методи (зокрема семіотичний, філософський). Завдяки символічності артоб'єкта іконографія досліджує його як образ. Міфологічний контекст для символічності став провідним і дав початок формуванню окремої школи, яка, видозмінюючись у своїх підходах, дожила до наших днів, досліджуючи метафізику мистецьких і культурних явищ. Він простежується в комплексі явищ п'єси, вистави, актора в костюмі-образі й дає можливість втілити різноманітні національно-культурні риси, пов'язані, зокрема, з романтизмом і неоромантизмом. Він працює з численними театральними міфологемами. Останні бачимо й у засобах сценічного костюма.

Зазвичай джерелом створення костюмів для міфологічних персонажів є фольклорна традиція в різній художній інтерпретації. Саме міфологічні методи дали розвиток театральному символізму й містицизму різних типів («Лісова пісня» Лесі Українки). Якістю особливої міфології був наділений й авангард, що поєднував міфологічні та новітні реалістичні прийоми в одному окремому костюмі. Пізніше міфологія костюма привела в театральну практику ритуали різних історичних періодів, розмила межі поняття театру й вистави. На межі ХХ–ХХІ ст. міфологічна школа еволюціонувала в нову

якість театральної антропології. Водночас виникло поняття ритуально-міфологічної школи, яка шукає ідеальні сакралізовані художні форми і практики.

Як метод, що сформувався дещо пізніше, у середині ХХ ст., іконологія створила універсальний спосіб інтерпретації художнього твору. Феномен костюма – у його власній унікальності як втілювача певного стилю, як певний тип, як частина культурного процесу. Також для з'ясування зв'язків змісту й форми костюма необхідною є інтерпретація. Іконологічний метод формує з різноманітних інформацій взаємопов'язану й взаємозумовлену цілісність, яка з-поміж іншого містить і контекстуальний підхід. Відтак іконологія потребує кількох важливих складових: опису, атрибуції, узагальнення, синтезу. Цей метод конструє загальну картину теми від локального факту до складної моделі, яка допомагає зрозуміти характер образу з багатьох точок зору та створює синтетичність явища, у центрі якого обраний предмет дослідження. З іншого боку, іконологія повинна встановлювати межі інтерпретації, діючи в умовах реальних історичних зв'язків між фактами, культурних взаємовпливів, конкретних фактів. Межі інтерпретації забезпечують науковість іконологічного методу. Ці межі Е. Панофскі окреслив засобами історичного стилю, історичного типу, загальною історією «культурних симптомів» і символів, що дає змогу подолати суб'єктивність суджень [9, 38–39]. Об'єктивність інтерпретації відштовхується від науковості проблематики дослідження, коректно обраних об'єкта й предмета дослідження, джерельної бази, конкретно визначеного ареалу пошуків. Стосовно театрального костюма, то маємо на увазі його відповідність колориту, декору, жанру твору й вистави; структуру зв'язків між жанром, темою, архітектонікою, фактурою, статикою / динамікою, інформативністю. Ланцюжок для інтерпретації картини вистави: костюм – сценографія – дія – твір (текст).

Наукову новизну статті засвідчують теоретичні опрацювання змістів формально-стилістичного, іконографічного й іконологічного методів, підкріплених історичними фактами-прикладом з історії костюмів вистав, поставлених у різні роки в Україні.

Висновки. Ми переконались, що сценічний костюм являє собою специфічний міждисциплінарний предмет дослідження театрознавчої і мистецтвознавчої наук і як твір

мистецтва є неструктурованим артоб'єктом. Тому дослідження театрального костюма є науковим за умови його поетапного аналізу крізь призму формально-стилістичного, іконографічного й іконологічного методів дослідження.

Формальний аналіз, пов'язаний з функцією естетики, дає вичерпний опис костюма в його складових, колориті, силуеті й архітектоніці. Іконографія відкриває можливості для класифікації як елементарного впорядкування понять. Водночас іконографія як образотворча система розкриває синкретизм мотивів і тем. Вона також допомагає зрозуміти морфологію театрального костюма. Іконологія дає змогу ускладнити класифікаційну шкалу до типологічної і здійснити наступний крок через синхронну або діахронну контекстуальність. Вона виявляє зв'язки твору з культурно-історичним контекстом епохи, засвідчує синтетичність планів твору. Тому в іконології є місце таким контекстам, як філософія, семіотика та психологія костюма. У такий спосіб театральний костюм постає як предмет – образ – знак.

Література

1. Еко У. Як написати дипломну роботу. Гуманітарні науки. Тернопіль : Мандрівець, 2007. 224 с.
2. Клековкін О. Ю. Історіографія театру: Напрями. Школи. Методи. Постаті / Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого. Київ : АртЕк, 2017. 336 с.
3. Клековкін О. Ю. Мистецтво: Методологія дослідження / Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України. Київ : Фенікс, 2017. 144 с.
4. Коржова А. Олександр Кисіль: складові театрознавчого методу. *Мистецтвознавство України* : зб. наук. пр. / А. В. Чебикін (голова редкол.), В. А. Бітаєв (заст. гол. редкол.), О. Ю. Клековкін (голов. ред.) та ін. Київ : ПСМ НАМ України, 2017. Вип. 17. 280 с., іл.
5. Коржова А. Особливості методології дослідження історії театру у працях Петра Рудіна. *Сучасні дослідження в галузі культури і мистецтв* : зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 26.04.2018 р.). Київ : КНУТКТ ім. І. К. Карпенка-Карого, 2018. С. 37–39.
6. Несен І. Джерела для дослідження сценічного костюму акторів українських театральних труп кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матер. ІV Міжнар. наук. конф. молодих вчених, аспірантів та магістрів (Київ, 03–04 лист. 2020 р.) / М-во культ. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. Київ : НАКККіМ, 2020. С. 86–87.

7. Несен І. І. Театральний костюм авангарду крізь призму формального методу. Мистецтво: метаморфози та дискурси. *Art: metamorphoses and discourses* : матер. наук. конф. (Київ, 09–10 вересня 2021 р.) / ред. кол.: В. Чернець (голова), І. Міщенко (відп. ред.) та ін. Київ : Спринт-Сервіс, 2021. С. 64–67.

8. Шейко В. М., Богуцький Ю. П., Кушнарєнко Н. М. Наукова творчість у галузі культурології і мистецтвознавства. Харків, 2016. 329 с.

9. Panofsky E. Meaning In the visual arts. Doubleday Anchor Books Doubleday & Company, Inc. Garden City, N.Y. [1939] 1955. 369 p.

10. Schtein S. Yu. Art studies: between discipline and discourse. Socio-psychological aspects. *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences*. 2019. Vol. LXIV. Pp. 592–598.

11. Гоголь URL <https://ukrclassic.com.ua/katalog/gg/gogol-mikola/1749-mikola-gogol-revizor> (дата звернення: 15.05.2022).

References

1. Eko, U. (2007). How to write a thesis. Humanities. Ternopil: Mandrivets, 224 [in Ukrainian].

2. Klekovkin, O. Yu. (2017). Theater historiography: Directions. Schools. Methods. Figures: Study guide / Kyiv National University of Theater, Cinema and Television named after I. K. Karpenko-Karyo. Kyiv: ArtEk, 336 [in Ukrainian].

3. Klekovkin, O. Yu. (2017). Art: Research Methodology: Methodological Guide / Institute of Contemporary Art Problems of the National Academy of Arts of Ukraine. Kyiv: Phoenix, 144 [in Ukrainian].

4. Korzhova, A. (2017). Oleksandr Kysil: components of the theater method. Art history of Ukraine: coll. sciences, works A. V. Chebykin (chief editor), V. A. Bitaev (deputy chief editor), O. Yu. Klekovkin (chief editor) [and others]. Kyiv:

IPSM National Academy of Sciences of Ukraine, 17, 280 [in Ukrainian].

5. Korzhova, A. (2018). Peculiarities of the methodology of theater history research in the works of Pyotr Rulin. Modern research in the field of culture and arts: a collection of materials of the International Scientific and Practical Conference, 04/26/2018. Kyiv: KNUTKT named after I. K. Karpenko-Kary, 37–39 [in Ukrainian].

6. Nesen, I. (2020). Sources for the study of stage costumes of actors of Ukrainian theater companies of the late 19th and early 20th centuries. Culture and art: modern scientific dimension: materials of the IV International. of science conf. of young scientists, graduate students and masters, November 3–4, 2020. M-vo cult. of Ukraine; National Acad. driver personnel cult. and an artist Kyiv: NAKKKiM, 86–87 [in Ukrainian].

7. Nesen, I. I. (2021). Theatrical costume of the avant-garde through the prism of the formal method. Art: metamorphoses and discourses: Science materials. conf. (Kyiv, September 9–10, 2021,) / ed. coll.: V. Chernets (head), I. Mishchenko (sub-ed.) and others. Kyiv: Sprint-Service, 64–67 [in Ukrainian].

8. Sheyko, V., Bogutsky, Yu., Kushnarenko, N. (2016). Scientific creativity in the field of cultural studies and art studies: Education. manual. Kharkiv, 329 [in Ukrainian].

9. Panofsky, E. (1955). Meaning In the visual arts. Doubleday Anchor Books Doubleday & Company, Inc. Garden City, N.Y. [1939], 369 [in English].

10. Gogol. Retrieved from: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/gg/gogol-mikola/1749-mikola-gogol-revizor>. date of access 15.08.2022 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 17.06.2022
Отримано після доопрацювання 18.07.2022
Прийнято до друку 25.04.2022*